

ТЕМА 5

ФІНАНСОВІ РИНКИ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ІНВЕСТИЦІЙНІ РІШЕННЯ

Мета: засвоєння основних принципів функціонування фінансових ринків, їхньої структури та ролі у прийнятті інвестиційних рішень, ознайомлення з фінансовими інструментами та впливом макроекономічних факторів на ринок капіталу.

Основні поняття: фінансовий ринок, фондовий ринок, грошовий ринок, акції, облігації, деривативи, ліквідність, волатильність, інвестиційний портфель, макроекономічні фактори, процентна ставка, інфляція, валютний курс, ризики фінансового ринку.

План

1. Структура та функції фінансових ринків.
2. Основні фінансові інструменти (акції, облігації, деривативи).
3. Вплив макроекономічних факторів на фінансові ринки.
4. Роль фінансових ринків у формуванні інвестиційних стратегій.

1. Структура та функції фінансових ринків.

Фінансові ринки мають важливе значення для економіки, оскільки вони дозволяють компаніям залучати капітал через випуск акцій та облігацій, а також дають змогу урядам фінансувати свої витрати через випуск державних облігацій. Через такі ринки забезпечується ефективний перерозподіл капіталу, що дозволяє інвесторам отримувати прибуток, а підприємствам — розширювати свою діяльність. Кожен вид фінансового ринку має свою специфіку та характеристики, які визначають, як активно на ньому торгують. Наприклад, ринки капіталу дозволяють отримати середньо- та довгострокові інвестиції, тоді як ринки грошей здебільшого зосереджуються на короткострокових позиках.

Інвестори, виходячи з їхніх інтересів, можуть обирати відповідні фінансові інструменти для вкладень, а учасники ринків використовують різні стратегії для мінімізації ризиків. Ліквідність фінансових ринків забезпечується великою кількістю учасників, що дозволяє швидко купувати та продавати активи без значних втрат у вартості. Водночас функція встановлення справедливої ціни дозволяє знаходити баланс між попитом і пропозицією на ринку, що відображається у цінах активів. Важливим аспектом є також роль фінансових ринків у забезпеченні економічної стабільності та сприянні ефективному функціонуванню всіх економічних секторів.

Ринки капіталу, зокрема фондові біржі, є основними місцями, де компанії можуть залучати інвестиції для фінансування своїх проєктів. Існують два основних типи ринку капіталу: первинний та вторинний. На первинному ринку компанії випускають нові акції або облігації, щоб залучити кошти, в той час як на вторинному ринку учасники купують та продають уже існуючі активи. Ринок грошей також є важливим компонентом фінансової системи, адже він допомагає знижувати вартість позикових коштів на короткостроковий період і забезпечує ліквідність банківської системи.

Валютні ринки мають величезне значення для міжнародної торгівлі та фінансових операцій між країнами. Вони дозволяють країнам обмінювати свої валюти для ведення торгівлі, а також для розрахунків по боргах та інвестиціях. Валютні ринки мають великий обсяг операцій, що сприяє високій ліквідності. Це дозволяє знизити ризики, пов'язані з коливаннями валютних курсів, що є важливим аспектом для інвесторів, які працюють на міжнародних ринках.

Товарні ринки також є важливою частиною фінансової системи, оскільки вони сприяють торгівлі сировиною та іншими важливими товарами, які використовуються в промисловості та виробництві. Вони допомагають стабілізувати ціни на сировину, що важливо для економічної стабільності. Товарні ринки часто використовують деривативи, такі як ф'ючерси, для хеджування ризиків, пов'язаних із цінами на товари.

Таблиця 5.1 – Структура фінансових ринків

Вид ринку	Характеристика	Приклади
Ринок капіталу	Обмін акціями, облігаціями та іншими цінними паперами	Фондові біржі, облігації
Ринок грошей	Торгівля короткостроковими позиками та депозитами	Банківські депозити, векселі
Валютний ринок	Торгівля валютами для забезпечення міжнародної торгівлі	Forex, валютні пари
Товарний ринок	Купівля-продаж товарів та сировини	Зерно, нафта, золото

Роль фінансових установ полягає в забезпеченні ефективного функціонування фінансових ринків. Вони виступають посередниками між покупцями та продавцями, а також можуть надавати фінансові послуги, такі як позики, консультації та управління активами. Ці установи допомагають інвесторам орієнтуватися на фінансових ринках та приймати обґрунтовані інвестиційні рішення.

Важливо зазначити, що фінансові ринки також відіграють важливу роль у формуванні економічної політики держав. Через ринки уряди можуть контролювати рівень інфляції, процентні ставки та інші макроекономічні показники, які впливають на економічне зростання країни. Ринок капіталу та ринок грошей є основними інструментами для проведення монетарної політики.

Доступ до фінансових ринків дає можливість не тільки великим корпораціям і державам, але й малим та середнім підприємствам, а також приватним інвесторам. Важливо, щоб фінансові ринки працювали прозоро, без маніпуляцій і зловживань, оскільки це дозволяє залучати більше інвестицій та сприяє розвитку економіки в цілому. Ринки мають бути добре регульованими, щоб уникнути негативних наслідків, таких як фінансові кризи або спекуляції.

Сучасні фінансові ринки також адаптуються до нових технологій, таких як блокчейн і криптовалюти, що змінює способи здійснення фінансових операцій. Ці технології можуть значно змінити структуру ринків у майбутньому, збільшуючи їх доступність і знижуючи витрати на проведення транзакцій. Водночас важливо забезпечити безпеку та стабільність цих нових фінансових ін-

струментів, щоб мінімізувати ризики для інвесторів та економіки в цілому.

Таким чином, фінансові ринки мають складну структуру, яка забезпечує функціонування всієї економічної системи. Вони виконують важливі функції, такі як перерозподіл капіталу, забезпечення ліквідності та формування цін на активи, що є основою для прийняття інвестиційних рішень. Роль фінансових ринків в економіці неможливо переоцінити, адже вони є основним механізмом для забезпечення стабільного розвитку та зростання.

2. Основні фінансові інструменти (акції, облігації, деривативи).

Фінансові інструменти – це контракти, що забезпечують власникам певні права та обов'язки, як то право на отримання доходу або частки в компанії. Основні інструменти включають (табл.5.2).

Таблиця 5.2 – Основні фінансові інструменти

Інструмент	Характеристика	Приклади
Акції	Підтвердження права на частку в компанії	Акції Apple
Облігації	Позика, що випускається державою або компанією	Державні облігації України
Деривативи	Інструменти, що базуються на вартості іншого активу	Ф'ючерси, опціони

Акції, як основний інструмент власності на фінансових ринках, надають інвесторам право на участь у капіталі компанії. Вони можуть приносити дохід у вигляді дивідендів, а також зростання ціни акцій, що дозволяє інвесторам отримувати прибуток від продажу на вторинному ринку. Акції можуть бути різних видів: звичайні та привілейовані. Звичайні акції дають право голосу на зборах акціонерів і частку в прибутках компанії, тоді як привілейовані акції дають право на фіксовані виплати, але без права голосу.

Облігації, на відміну від акцій, є борговими інструментами, що випускаються урядами або корпораціями для залучення коштів. Власники облігацій отримують регулярні відсоткові виплати (купони) та можуть повернути номінальну вартість облігації після її погашення. Облігації мають різні типи: державні, корпоративні та муніципальні, що відрізняються рівнем ризику та доходності. Державні облігації зазвичай є менш ризикованими, оскільки вони гарантуються урядом, в той час як корпоративні облігації можуть мати більший ризик, але й вищу доходність.

Деривативи – це фінансові інструменти, які базуються на вартості іншого активу. Вони використовуються для хеджування ризиків або для спекуляцій на коливаннях ринкових цін. Ф'ючерси та опціони є найпоширенішими типами деривативів. Ф'ючерс – це контракт на купівлю або продаж активу за певною ціною в майбутньому, незалежно від поточної ринкової ціни. Опціони дають право, але не обов'язок, купити або продати актив за встановленою ціною до певної дати.

Інвестори використовують акції для отримання частки в компаніях, що дає їм право голосу та можливість брати участь у розподілі прибутку. Однак вони також піддаються ризику змін вартості акцій, що залежить від ринкових

умов і фінансових результатів компанії. Облігації дають можливість інвестувати в більш стабільні та менш ризиковані інструменти, адже фіксовані відсоткові виплати забезпечують стабільний дохід, а в разі дефолту емітента можуть бути використані для відшкодування збитків.

Деривативи є інструментами, які дозволяють спекулювати на змінах цін на базові активи, такі як валюта, товари або акції. Ф'ючерси часто використовуються для хеджування, коли інвестори хочуть захистити свої активи від можливих втрат, спричинених коливаннями ринку. Опціони, в свою чергу, надають більшу гнучкість, оскільки інвестор може вирішити, чи хоче він виконати контракт, залежно від того, як зміниться ціна активу.

Ризик, пов'язаний з фінансовими інструментами, варіюється в залежності від типу активу. Наприклад, акції можуть мати високу волатильність, що може призвести до великих прибутків або збитків. Облігації з фіксованими процентними ставками є менш ризикованими, але можуть зазнати збитків через зміни процентних ставок на ринку. Деривативи ж за своєю природою є високоризикованими інструментами, оскільки вони залежать від багатьох факторів, таких як коливання цін на активи, валютні курси та економічні умови.

Фінансові інструменти можуть бути використані для досягнення різних інвестиційних цілей, таких як отримання доходу, диверсифікація портфеля, захист від інфляції або спекуляції на ринкових коливаннях. Різноманітність інструментів дає можливість інвесторам вибирати стратегії, що найкраще відповідають їхньому рівню ризику та очікуваному доходу. Існують також комбіновані фінансові інструменти, які поєднують характеристики акцій, облігацій та деривативів, забезпечуючи більшу гнучкість для інвесторів.

Тому кожен інвестор повинен ретельно оцінювати свої цілі, рівень терпимості до ризику та час, протягом якого він планує інвестувати. Наприклад, акції підходять для довгострокових інвестицій, коли інвестори готові до можливих короткострокових коливань цін. Облігації можуть бути кращими для тих, хто шукає стабільний дохід та більш низький рівень ризику. Деривативи є більш складними інструментами, які підходять для досвідчених інвесторів, що мають намір спекулювати на змінах ринкових умов.

Диверсифікація є ключовим елементом у використанні фінансових інструментів. Комбінація різних інструментів дозволяє знизити загальний ризик інвестиційного портфеля та отримати більш стабільний дохід. Наприклад, інвестор може поєднувати акції для зростання капіталу з облігаціями для забезпечення стабільного доходу, одночасно використовуючи деривативи для хеджування ризиків. Тому розуміння характеристик кожного з фінансових інструментів є необхідним для ухвалення обґрунтованих інвестиційних рішень.

3. Вплив макроекономічних факторів на фінансові ринки.

Макроекономічні фактори є важливими детермінантами, які можуть суттєво змінювати ситуацію на фінансових ринках. Наприклад, коли центральний банк підвищує процентні ставки, це зазвичай призводить до зниження цін на облігації. Високі ставки роблять нові облігації більш привабливими, оскільки вони забезпечують вищу дохідність, і тому старі облігації з нижчими ставками

втрачають свою привабливість. Це може спричинити зниження вартості вже існуючих облігацій на ринку.

Інфляція також є важливим фактором для фінансових ринків. Зростання рівня інфляції знижує купівельну спроможність грошей, що може призвести до зниження вартості активів, особливо фіксованих доходів, таких як облігації. Висока інфляція може також змусити центральні банки підвищити процентні ставки для боротьби з нею, що, в свою чергу, може вплинути на ціни акцій і облігацій.

Процентні ставки є одним із основних інструментів монетарної політики, і їхня зміна може мати значний вплив на ринки. Підвищення процентних ставок зазвичай робить позики дорожчими, що може призвести до зниження інвестиційної активності. Це, в свою чергу, може вплинути на зниження вартості акцій, оскільки бізнеси стикаються з вищими витратами на капітал.

Безробіття, як макроекономічний фактор, також має значний вплив на фінансові ринки. Високий рівень безробіття означає зниження споживчих витрат, що може погіршити фінансові результати компаній і, як наслідок, знизити вартість їхніх акцій. Крім того, безробіття може привести до зменшення довіри до економіки, що також негативно позначиться на ринкових котируваннях.

Державні витрати є ще одним важливим чинником, що впливає на ринки. Збільшення державних витрат, особливо на інфраструктурні проекти або соціальні програми, може стимулювати економічний розвиток і підвищити попит на акції. Водночас, державні витрати можуть збільшити дефіцит бюджету, що може призвести до збільшення державного боргу та зниження довіри до національної валюти, якщо ринок вважає, що ці витрати будуть надмірними.

Таблиця 5.3 – Макроекономічні фактори та їхній вплив на ринки

Фактор	Вплив на фінансові ринки
Інфляція	Зниження вартості грошей, вплив на ціни активів
Процентні ставки	Зміна витрат на позики, вплив на акції та облігації
Безробіття	Зниження споживчих витрат, відтік капіталу з ринку
Державні витрати	Можливе підвищення попиту на облігації чи акції

Зміни в державній політиці також можуть вплинути на фінансові ринки. Наприклад, прийняття нових податкових законів або реформ може змінити умови ведення бізнесу, що в свою чергу впливає на вартість акцій та облігацій. Такі зміни можуть створювати нові можливості або ризики для інвесторів, що може викликати коливання на ринку.

Фінансова стабільність держави має важливе значення для інвесторів. Якщо країна перебуває в економічній кризі або зіткнулася з серйозними бюджетними проблемами, це може призвести до зниження довіри до її валют та фінансових активів. В такому випадку інвестори можуть шукати більш стабільні альтернативи, що також може відобразитися на змінах цін на фінансові активи.

Взаємодія макроекономічних факторів, таких як інфляція, процентні ставки, безробіття та державні витрати, створює складний контекст для фінансових ринків. Це може призвести до короткострокових або довгострокових ко-

ливань у цінах активів, що змінюються залежно від того, як ці фактори взаємодіють один з одним. Тому для інвесторів важливо стежити за макроекономічними індикаторами і враховувати їх у своїх інвестиційних стратегіях.

Крім того, глобальні макроекономічні фактори, такі як зміни в цінах на нафту або глобальна економічна ситуація, також можуть мати важливий вплив на ринки. Наприклад, зростання цін на нафту може призвести до зростання витрат для компаній, що використовують енергію, що, в свою чергу, може знизити їхню прибутковість і вплинути на вартість акцій.

Сезонні коливання макроекономічних факторів також можуть впливати на фінансові ринки. Наприклад, у певні сезони можуть відбуватися зміни в попиті на певні товари чи послуги, що може змінити прогнозований дохід компаній. Зміни у кліматичних умовах, таких як природні катастрофи або зміни температур, можуть також мати вплив на деякі сектори економіки, що позначиться на вартості активів у цих галузях.

Інвестори повинні вміти адаптувати свої стратегії до зміни макроекономічних умов, що забезпечує їм можливість отримувати прибуток навіть під час економічних спадів або підвищення економічних ризиків. Наприклад, у періоди підвищення процентних ставок інвестори можуть переорієнтувати свої портфелі в бік більш стабільних та низькоризикових активів, таких як облігації з фіксованими процентами.

І навпаки, в умовах низьких процентних ставок інвестори можуть шукати можливості для інвестування в акції та інші високоризикові інструменти, що можуть принести більший дохід в умовах дешевого капіталу. Тому для успішних інвестицій важливо мати гнучкість і готовність до змін в умовах макроекономічного середовища.

4. Роль фінансових ринків у формуванні інвестиційних стратегій.

Фінансові ринки мають ключову роль у формуванні інвестиційних стратегій, оскільки вони надають можливість вибору серед різних фінансових інструментів, які можуть бути використані в залежності від цілей інвестора. Успішні інвестиційні стратегії будуються на аналізі поточного стану ринку, його перспектив та економічних факторів, що впливають на ціни активів. Різні інструменти дозволяють диверсифікувати портфель, що є основою для зниження ризиків.

Однією з найпоширеніших стратегій є довгострокові інвестиції в акції. Ця стратегія підходить інвесторам, які готові залишити свій капітал на ринку на кілька років або десятиліть. Вони можуть отримувати прибуток у вигляді дивідендів та зростання вартості акцій. Вибір таких акцій, як Apple чи Microsoft, дозволяє інвестору скористатися потенціалом зростання великих компаній.

Іншою стратегією є захист капіталу, який часто включає інвестиції в облігації. Облігації вважаються менш ризикованими, ніж акції, і дають стабільний дохід у вигляді процентних виплат. Це популярна стратегія для тих інвесторів, хто прагне зберегти свій капітал при мінімальних ризиках. Наприклад, державні облігації можуть забезпечити надійний захист капіталу, навіть під час

економічних спадів.

Хеджування ризиків є ще однією важливою стратегією для інвесторів, які хочуть захистити свої активи від можливих змін на ринку. Це досягається за допомогою деривативів, таких як ф'ючерси або опціони, які дозволяють мінімізувати ризики, пов'язані з коливанням цін на активи. Наприклад, ф'ючерси на нафту можуть захистити інвестора від змін цін на енергоресурси.

Таблиця 5.4 – Інвестиційні стратегії

Стратегія	Характеристика	Приклади
Довгострокові інвестиції	Купівля акцій чи облігацій для отримання дивідендів чи процентних виплат	Інвестування в акції Apple
Захист капіталу	Купівля облігацій для збереження вартості активів	Державні облігації
Хеджування ризиків	Використання деривативів для захисту від ризиків	Ф'ючерси на нафту

Ще одна стратегія – це інвестування в золото та інші дорогоцінні метали. Золото традиційно вважається «безпечним активом», який зберігає свою вартість під час фінансових криз або економічних нестабільностей. Цей тип інвестицій зазвичай використовують для диверсифікації портфеля і захисту від інфляційних ризиків.

Інвестори можуть також використовувати стратегії активного управління, де інвестування базується на регулярному аналізі ринків і намаганні отримати короткостроковий прибуток через купівлю-продаж активів. Цей підхід вимагає глибокого розуміння ринку, швидких рішень і стратегії, спрямованої на досягнення короткострокових фінансових цілей.

Також можна застосовувати пасивні стратегії, наприклад, інвестування через індексні фонди. Ці стратегії зазвичай передбачають купівлю широкого набору активів, що представляють ринок в цілому. Індексні фонди дозволяють інвесторам отримувати середній ринковий дохід при мінімальних витратах і без активного втручання в процес управління.

Розподіл активів (диверсифікація) є ще одним важливим елементом інвестиційної стратегії. За допомогою диверсифікації інвестор може знизити ризики, які виникають через коливання цін на окремі активи. Цей підхід включає інвестування в різні види активів, наприклад, акції, облігації, нерухомість, золото, щоб забезпечити стабільність портфеля.

Інвестиційні стратегії також можуть включати аналіз технічних та фундаментальних факторів. Технічний аналіз використовує дані про цінові рухи та обсяги торгів для прогнозування майбутніх тенденцій, а фундаментальний аналіз вивчає фінансові звіти компаній та макроекономічні показники для визначення вартості активів.

Інвестиційні стратегії повинні також бути адаптовані до індивідуальних цілей та рівня ризику, який готовий прийняти інвестор. Наприклад, молоді інвестори, які мають більше часу до пенсії, можуть дозволити собі більш ризиковані інвестиції, в той час як більш зрілі інвестори можуть зосередитися на безпечних активах.

Управління інвестиціями також потребує регулярного моніторингу та коригування стратегії. Ринкові умови можуть змінюватися, тому важливо постійно аналізувати ситуацію та вносити корективи в портфель інвестицій.

Загалом, фінансові ринки надають широкий спектр можливостей для формування різних інвестиційних стратегій. Кожна з цих стратегій вимагає детального аналізу, планування та регулярної оцінки результатів. Успішне інвестування залежить від здатності адаптуватися до змін на ринку та ефективно управляти своїми активами.

БАЗОВІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

Фінансовий ринок – система організацій та механізмів, через які здійснюються операції з фінансовими активами (акціями, облігаціями, валютами тощо).

Фондовий ринок – підсистема фінансового ринку, на якій торгують цінними паперами, такими як акції, облігації та інші фінансові інструменти.

Грошовий ринок – ринок короткострокових позик, на якому здійснюється купівля-продаж короткострокових фінансових інструментів (наприклад, депозитних сертифікатів, векселів).

Акції – цінні папери, що дають їх власнику право на частину власності компанії та право на дивіденди, а також на голосування на загальних зборах акціонерів.

Облігації – боргові цінні папери, що випускаються урядами, корпораціями або іншими організаціями для залучення коштів.

Деривативи – фінансові інструменти, чия вартість залежить від вартості базового активу (наприклад, акцій, валют, товарів).

Ліквідність – здатність активу бути швидко проданим або купленим без значних втрат у вартості.

Волатильність – ступінь коливань ціни активу або ринку в цілому за певний період часу.

Інвестиційний портфель – сукупність фінансових активів, якими володіє інвестор.

Макроекономічні фактори – економічні чинники, які впливають на всю економіку країни або регіону, такі як економічне зростання, інфляція, безробіття, державні витрати, валютний курс.

Процентна ставка – вартість позикових коштів, яка зазвичай визначається як відсоток від суми позики на рік.

Інфляція – процес загального зростання цін на товари та послуги в економіці, що призводить до зменшення купівельної спроможності грошей.

Валютний курс – ціна однієї валюти, виражена в одиницях іншої валюти.

Ризики фінансового ринку – можливі втрати, які можуть виникнути внаслідок змін на фінансових ринках.